مؤلفه‌های جهانی‌شدن دانشگاه در نظام دانشگاهی ایران ازنظر صاحب‌نظران[1]

سکینه جعفری[2]

چکیده

هدف از اجرای پژوهش حاضر، شناسایی مؤلفه‌های جهانی‌شدن دانشگاه در نظام دانشگاهی ایران ازنظر صاحب‌نظران بود. روش‌شناسی: پژوهش از نوع کیفی و روش آن مصاحبه بود. مشارکت‌کنندگان پژوهش، صاحب‌نظران و متخصصان آموزش عالی در حوزه جهانی‌شدن دانشگاه بودند که بر اساس نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن اشباع نظری با ۲۱ نفر از آن‌ها مصاحبه عمیق صورت گرفت. یافته‌ها: پس از گردآوری داده‌ها، فرایند پالایش، بازخوانی، دسته-بندی و ارائه یافته‌ها از طریق فن تحلیل محتوای کیفی متن مصاحبه‌ها صورت گرفت. ملاک‌های ارزیابی پژوهش کیفی، شامل اعتمادپذیری (معادل روایی درونی در پژوهش کمی)، انتقال‌پذیری (معادل روایی بیرونی در پژوهش کمی)، قابلیت اطمینان (معادل پایایی) و تأیید پذیری (معادل عینیت)، بررسی و بر اساس آن، روایی و پایایی پژوهش تأیید شد. بر اساس نتایج پژوهش، الگویی شامل ٦ عامل (جهانی‌شدن فرهنگ؛ جهانی‌شدن سیاسی؛ جهانی‌شدن اقتصاد؛ جهانی‌شدن اجتماعی؛ جهانی‌شدن علمی؛ جهانی‌شدن مدیریت) و ٢٦ مقوله ترسیم شد که برای جهانی‌شدن دانشگاه باید موردتوجه قرار بگیرد.

واژگان کلیدی: جهانی‌شدن، دانشگاه، نظام دانشگاهی

---

[1] مقاله حاضر برگرفته از پژوهشی آزاد است که در گروه مدیریت آموزشی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه سمنان انجام‌گرفته است.

[2] استادیار رشته مدیریت آموزشی، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه سمنان، نویسنده مسئول، پست الکترونیک sjafri.105@semnan.ac.ir

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

مقدمه

در شرایط امروزی که سازمان‌ها در معرض محیط رقابتی و پیچیده‌ی جهانی قرار دارند، همواره نیاز به تغییر و تحول در آن‌ها احساس می‌شود. پیچیده‌تر شدن محیط و تأثیرات عوامل گوناگون محیطی، سازمان‌ها را به سمت استفاده از اطلاعات و برخورداری از دانش لازم برای پاسخگویی به محیط رهنمون می‌کند. مرجع تولید دانش، اطلاعات و فناوری؛ به‌عنوان ابزار رویارویی با این محیط آشوبناک، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی هستند (هال[1]، ۲۰۰۹)، زیرا نظام دانشگاهی هر جامعه، معرف بالاترین سطح از تفکر و علم آن جامعه محسوب می‌شوند و اصول جهان‌بینی و نظام اعتقادی و ارزشی جامعه را در خود متجلّی می‌سازند و باتربیت متفکران و دانشمندان آینده در جهت بخشیدن به حرکت‌های گوناگون فکری، اعتقادی، فرهنگی و سیاسی جامعه مؤثر واقع می‌شوند. به‌علاوه دانشگاه‌ها یکی از مهم‌ترین اجزای نهاد آموزش و از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهی آینده جامعه تلقی می‌شوند؛ اما به دلیل دگرگونی‌های شدیدی که امروزه دنیای نظام دانشگاهی را تحت تأثیر قرار داده، اهداف، برنامه‌ها و جهت‌گیری‌های آنان بیش‌ازپیش در کانون توجه واقع‌شده‌اند چون‌که امروزه نظام دانشگاهی را نمی‌توان بادانش، ذهنیت، الگوها و روش‌های دیروز اداره کرد. تحولات و دگرگونی‌های گسترده، پویا و پیچیده امروزی ایجاب می‌کند که دانشگاه‌ها همواره نگرش‌ها و الگوهای جدید ذهنی و عملی را بیاموزند، توسعه دهند و البته به‌درستی به‌کارگیرند. از طرفی، در عصر جهانی‌شدن[2] که مراکز آموزشی در معرض محیط رقابتی و پیچیده‌ی جهانی قرار دارند وجود یک رویکرد یا تئوری آموزشی پویا و کارآمد در دانشگاه ـ آن‌هم دانشگاهی که می‌خواهد در قلمرو تخصصی و محیط خود پیشرو و پیش‌آهنگ باشد ـ ضرورتی انکارناپذیر و عاملی حیاتی در موفقیت آنان محسوب می‌شود (جعفری، امین‌بیدختی و محمدی، ۱۳۹۷).

واقعیت این است که نظام دانشگاهی به‌عنوان یک سیستم اجتماعی پیچیده در محیط خود فعالیت می‌کنند. لذا از یکسو از جهات مختلف علمی، آموزشی، خدماتی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بر محیط خود و تحولات آن اثر می‌گذارند؛ از سوی دیگر، خود از محیط و تحولات آن تأثیر می‌پذیرند. طبیعتاً مطلوب است که این تأثیر و تأثر تا آنجا که ممکن است به‌گونه‌ای بسترسازی و هدایت شود که بیشترین بهره را در توسعه جامعه و آموزش عالی به ارمغان آورد. در این راستا، نظام دانشگاهی به‌عنوان مراکزی راهبردی در نظر گرفته می‌شوند که رشد و توسعه پایدار جوامع مستقیماً به کمیت و کیفیت محصولات آن‌ها وابسته می‌باشد، بنابراین ضرورت بررسی چگونگی

[1].Hall
[2].globalization

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

گسترش کمّی و کیفی فرصت‌های آموزشی در آن انکارناپذیر است (علی و طاهر[۱]، ۲۰۰۹). مروری بر تحولات نظام دانشگاهی از ظهور اولین دانشگاه در قرن سیزدهم تا به امروز و همچنین دگرگونی‌های بارز و آشکار ساختارهای اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشورها نشان می‌دهد که دانشگاه همواره نهادی پویا و متغیر بوده و همگام با تحولات و ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و معرفتی تغییر کرده است. یکی از مفاهیم اصلی برای توصیف این تحولات در نظام‌های دانشگاهی، جهانی‌شدن می‌باشد (لِولِن[۲]، ۲۰۱۰؛ اید[۳]، ۲۰۱۹).

ژان یو[٤] (۲۰۱۰) جهانی‌شدن را به‌عنوان فرآیند تلفیق ابعاد بین‌المللی، میان فرهنگی و جهانی در اهداف، کارکردها و نحوه آموزش تعریف می‌کند (جعفری، ۱۳۹۸) و اثر شگرفی بر همه‌ی جنبه‌های زندگی انسان و ازجمله فرهنگ و دانشگاه (ویرا[۵]، ۲۰۰٤؛ رابرتسون، نوولی، دیل، تیکلی، داچی، دِبلا[٦]، ۲۰۰۷) داشته است. به‌طوری‌که برخی از پژوهشگران، قرن بیست و یکم را، قرن تحرک آموزشی[۷] و تعلیم جهانی[۸] توصیف کرده‌اند (لی[۹]، ۲۰۰۱). اگرچه جهانی‌شدن نمی‌تواند یک نتیجه عمومی داشته باشد یا یک جهان همگن خلق کند بنابراین نتایج گوناگون و متضادی دارد (شافر[۱۰]، ۲۰۰۱)، اما به باور متخصصان، همه دانشگاه‌ها تحت تأثیر جهانی‌شدن هستند و جهانی‌شدن در تمام سطوح و ابعاد آنان تأثیرات عمیقی به‌جای گذاشته است (تورس و مورو[۱۱]، ۲۰۰۰؛ دلنتی[۱۲]، ۲۰۰۲). درواقع، جهانی‌شدن نظام دانشگاهی نه‌تنها یک ضرورت، بلکه پاسخی مبتنی بر آینده‌نگری است زیرا محیط محدود و ایزوله شده دیگر نمی‌تواند به اهداف گسترده‌ی آموزش عالی جامه‌ی عمل بپوشاند (ویرا، ۲۰۰٤)؛ بنابراین نظام دانشگاهی نیازمند بازنگری مطلوبیت‌های اساسی (چشم‌انداز، ارزش، رسالت، اهداف و ...) خود می‌باشد؛ زیرا وظیفه و نقش نظام دانشگاهی در عصر جهانی‌شدن بسیار خطیر و دشوار گردیده است. برای حل مسائل پیچیده ناشی از جهانی‌شدن، نظام دانشگاهی باید به چرخه پویای تولید و انتشار دانش و یادگیری مادام‌العمر، برنامه درسی ملی ـ

[1].Ali & Tahir
[2].Lewellen
[3].Ead
[4] .Zhan Yu
[5].Vaira
[6]. Robertson, Novelli, Dale, Tikly, Dachi & Ndebela
[7].educational mobility
[8] .global schooling
[9] .Lee
[10]. Schaeffer
[11]. Torres & Morrow
[12].Delanty

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

جهانی (لیزوی و لینگر[1]، ۲۰۱۰)، نگرش مثبت به آموزش عالی و انعطاف‌پذیری نظام آموزش با نیاز بازار کار (هروکوف و آگنزی[2]، ۲۰۱۹)، آینده‌نگری و تولید نرم‌افزارهای تغییر اجتماعی و درونی کردن هنجارهای مدرن مجهز گردد و واجد توانمندی‌ها و ظرفیت‌های جدیدی شود. دانشگاه‌ها باید به معماری مجدد ساختارها و فرایندهای خود بر اساس روابط جهانی اقدام کند و طرحی تازه برای این دوران بیندیشد، چون امروزه تغییر برای آموزش عالی و مؤسسات آن‌یک ضرورت است، نه یک فرصت (جعفری و همکاران، ۱۳۹۷).

فرآیند جهانی‌شدن به‌صورت امواجی توفنده و غیرقابل‌اجتناب تمامی مرزهای سیاسی و قانونی کشورها را در هم می‌نوردد و دانشگاه‌ها با مسئولیت خطیری که بر عهده دارد باید با پذیرش این پدیده بکوشد تا در اداره مؤثر آن، بهترین نتیجه را برای کشور خود حاصل سازد. آموزش به‌صورت سنتی خود، برای انجام چنین مأموریتی کارآمدی لازم و شایسته را نخواهد داشت. در این راستا نگرش درون‌نگر آموزش سنتی که بر استاد محوری، سخنرانی محوری و عدم توجه به رضایتمندی دانشجو تأکید دارد باید جای خود را به نگاه برون‌نگر و جهانی بدهد. بر این اساس برای رویارویی با مسائل پیچیده و گسترده امروز باید با شیوه‌ای نو به استقبال مسائل جهانی رفت و با قبول یک حیات جمعی مشارکت‌جو و گشوده به‌سوی دیگران، پدیده جهانی‌شدن را به‌گونه‌ای سازنده پذیرا شد.

لازم به ذکر است که تاکنون توسط صاحب‌نظران، اندیشمندان و مؤسسات علمی ـ آموزشی مختلف، چارچوب‌های متعددی برای جهانی‌شدن نظام دانشگاهی پیشنهادشده است که هرکدام دارای ابعاد و عناصر، ملاک‌ها و ویژگی‌های خاصی می‌باشند. به‌عنوان‌مثال، رشد و توسعه دانش ملی و بومی به کمک دانش کشورهای دیگر (ویلیامز، ۲۰۰۵)؛ ارتقاء برنامه‌های درسی با محتوای بین‌المللی (آلتیک و نایت[3]، ۲۰۰۷)؛ تمرکززدایی و عدالت محوری (علی و طاهر، ۲۰۰۹)؛ تفکر و اندیشه مدیریتی مبتنی بر جهانی‌شدن (لوپز و کامبوتو[4]، ۲۰۱۱)؛ تغییرات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، ایدئولوژیکی و توسعه شهروند جهانی؛ گسترش آموزش عالی مجازی و آموزش از راه دور (بابیل و کاراباجال[5]، ۲۰۱۱)؛ توسعه برنامه درسی دانشگاه‌ها در راستای محتوای بین‌المللی آموزش و تربیت شهروندان جهانی (شانگ وینگ[6]، ۲۰۱۲)؛ اما این چارچوب‌ها و الگوها برای جوامع خاص و با در نظر گرفتن ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و شرایط و اقتضائات محیطی آنان طراحی گردیده است و به‌احتمال‌زیاد در جوامع دیگر با شرایط متفاوت،

1. Rizvi & Lingard
2. Hromcová & Agnese
3. Altbach & Knight
4. Lopez & Kambutu
5. Bousil & Carabajal
6. Shun Wing

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

کاربرد اساسی نخواهد داشت. با فرض کاربردی بودن آن‌ها، اجرای این الگوها در جوامع دیگر به‌صورت ناقص خواهد بود چراکه هر جامعه الگوها و آرمان‌های خاص خود را دارا می‌باشد؛ بنابراین منطقی به نظر می‌رسد که الگوها و تئوری‌های مختلف علوم متناسب با شرایط هر جامعه بومی‌سازی شود تا منطقی نزدیک‌تر به منطق وجودی الگو یا تئوری داشته باشد.

بدیهی است تحقق این مهم قبل از هر چیز مستلزم درک عمیق مسئولان نظام دانشگاهی از تحولات درون و برون سیستم آموزشی، انعطاف‌پذیری و مسئولیت‌پذیری (وُرِک و موگان[1]، ۲۰۱۳)، پاسخ‌گویی به تغییرات محیط پویا و پیچیده (گلمن[2]، ۲۰۰۲)، تأمین نیازهای اجتماعی دانشجویان (جیکو و گوبل[3]، ۲۰۱۸) حمایت و مشارکت و درستکاری[4] تمامی اعضای دانشگاه و شناخت نوع جهانی‌شدن آموزش و بسترسازی لازم در راستای توسعه جوّ سازمانی مناسب (حامی تغییر) (آبریکس[5]، ۲۰۰۱)، بهبود تصویر بیرونی[6]، تصمیم‌سازی برای بهسازی و تغییر (بالندگی) و توسعه چشم‌انداز مشترک نظام دانشگاهی مبتنی بر شایستگی (کالن[7]، ۲۰۰۵؛ جیکو و گوبل، ۲۰۱۸)، می‌باشد. به‌هرحال ضرورت‌های عصر جدید ایجاب می‌کند توجه ویژه‌ای نسبت به این رویکرد جهانی‌شدن صورت گیرد. این امر مستلزم توجه به ابعاد فرهنگی، تمدنی دانش، دولت، مردم و جامعه، رقبا و بازیگران محیط بین‌المللی است. برنامه‌ریزی آموزش عالی کشور باید بتواند در کنار حفظ باورها، ارزش‌ها، سنت‌ها، اعتقادات دینی و توجه به دیرینه باستانی و اسلامی، توسعه علمی، پژوهشی و مهندسی دانش، بینش، باورها و فرهنگ جامعه را هم در سطح بومی و ملی و هم در سطح بین‌المللی محقق سازد.

1. Warwick & Moogan
2. Golman
3. Jacob & Gokbel
4. integrity
5. Aberiox
6. external image
7. Kallen

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

مبانی پژوهشی

پژوهش‌های زیادی در کشورهای مختلف با رویکردهای گوناگون درباره جهانی‌شدن دانشگاه انجام‌شده است. برای مثال، ویلیامز (۲۰۰۵) مهم‌ترین عوامل بین‌المللی شدن را در این موارد می‌داند: رشد و توسعه دانش ملی و بومی به کمک دانش کشورهای دیگر؛ اعتبار سنجی به تحصیلات عالی بین‌المللی؛ بهسازی و توسعه نظام آموزشی و بهبود کیفیت منابع انسانی؛ کسب توانایی برای رقابت در جوامع دانش‌محور؛ کسب مهارت‌های لازم برای رویارویی با چالش‌های اقتصادی جهان؛ کشف راه‌های جدید برای حل مسائل؛ افزایش خودآگاهی و کسب تجربیات جدید از جوامع مختلف؛ ایجاد تعامل بین‌المللی و کسب مهارت‌های زبانی در محیط واقعی و ایجاد چشم‌انداز مناسب شغلی در آینده. آلتبک و نایت (۲۰۰۷) به موارد زیر به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر جهانی‌شدن دانشگاه‌ها اشاره‌کرده‌اند: سیاست‌های دولت و هزینه‌های تحصیل؛ گسترش ظرفیت داخلی دانشگاه‌ها به‌خصوص در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا؛ استفاده از زبان انگلیسی بین‌المللی به‌عنوان یک وسیله آموزشی و پژوهشی به‌خصوص در سطح تحصیلات تکمیلی؛ ارتقاء برنامه‌های درسی با محتوای بین‌المللی؛ گسترش آموزش مجازی و پذیرش مدرک آن از سوی دانشگاه‌ها و سازمان‌ها و تلاش برای اجرای بهینه برنامه‌ها و نظارت بر آنان و اطمینان از کیفیت برنامه‌های یادشده است.

بر اساس پژوهش ویلیس و ساتُشی و جرمی[1] (۲۰۰۸) مهم‌ترین مشکلات دانشگاه‌های ژاپن در عرضه خدمات در شرایط جهانی‌شدن عبارت‌اند از: وجود ساختار بوروکراتیک در دانشگاه‌ها و جامعه؛ ضعف همکاری در برنامه‌های درسی در دانشگاه‌ها؛ کمبود اعضای هیئت‌علمی توانمند؛ دانش پایین زبان انگلیسی در دانشگاه‌های ژاپن و تنش‌های سیاسی با کره و چین. جونز و کیلیک[2] (۲۰۰۸) با مرور پژوهش‌های مرتبط با جهانی‌شدن برنامه‌های درسی آموزش عالی موارد زیر را به‌عنوان ارزش‌های مدنظر در چنین برنامه‌هایی شناسایی کرده‌اند: گشودگی، پذیرش، تحمل پایه مشترک اخلاقی، حساسیت فرهنگی و محیطی (آیلاک، ۱۹۹۷)؛ شهروندی جهانی، تکثر فرهنگی و پیوستگی اجتماعی (های[3]، ۲۰۰۲)؛ ذهن گسترده باز، درک و احترام به مردم و فرهنگ‌های دیگر، ارزش‌ها و روش‌های زندگی، درک ماهیت نژادپرستی (نیلسون[4]، ۲۰۰۳)؛ احترام گذاشتن و ارزش قائل شدن به سایر فرهنگ‌ها، گشودگی و پذیرش

[1].Willis, Satoshi & Jeremy
[2].Jones & Killick
[3].Haigh
[4].Nilsson

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

بدون پیش‌داوری، کنجکاوی و کشف، قابلیت تحمل (دیردروف و هانتر، ۲۰۰۶)؛ کیفیت دانشگاه‌ها (جی ینگ[1]، ۲۰۰۹). نتایج پژوهش علی و طاهر (۲۰۰۹) حاکی از آن بود که تمرکززدایی در امر آموزش‌وپرورش، به بهبود کیفیت محصولات آموزشی ازجمله دانش‌آموزان و دانشجویان کمک کرده است. از سوی دیگر غیرمتمرکز بودن آموزش‌وپرورش، باعث پاسخگویی بیشتر آموزش به نیازهای محلی شده است. اچوریا (۲۰۰۹) پژوهشی با عنوان سهم آموزش عالی بر رشد اقتصادی انجام داده است. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که تغییرات جهانی‌شدن پیش‌بینی کننده معنادار درآمد کشورهای نمونه پژوهش می‌باشد. همچنین تعامل جهانی‌شدن و آموزش عالی پیش‌بینی کننده معنادار درآمد سرانه کشورهای نمونه پژوهش می‌باشد. از سوی دیگر اگر رابطه آموزش عالی و اقتصاد کشور با تغییرات جهانی هم‌راستا باشد افزایش ارتباط بین سیستم تولیدی یک کشور با سیستم تولید جهانی را به همراه خواهد داشت و این امر به‌نوبه خود رشد اقتصاد یک کشور را افزایش می‌دهد. پژوهشی با عنوان جهانی‌شدن و آموزش عالی در جنوب کالیفرنیا: از دیدگاه اعضای هیئت‌علمی در سال ۲۰۱۰ توسط ولدان، رگپی، چانگ، جونز، لیتون[2] انجام‌شده است. نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش بیانگر آن است که اعضای هیئت‌علمی معتقدند که جهانی‌شدن آموزش عالی بستر مناسب برای کلاس‌های درسی متنوع و گسترش دانش و در دسترس بودن آن برای دانشجویان و اعضای هیئت‌علمی فراهم می‌سازد و این امر به‌نوبه خود باعث افزایش علاقه‌مندی آنان به فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی می‌گردد و از سوی دیگر دانش موجود در سرتاسر جهان به سهولت در دسترس ذینفعان ازجمله دانشجویان و اعضای هیئت‌علمی قرار گیرد.

پژوهشی توسط آل اِبری[3] با عنوان تأثیر جهانی‌شدن بر سیاست آموزش‌وپرورش کشورهای درحال‌توسعه: مطالعه موردی کشور عمان در سال ۲۰۱۱ انجام‌شده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، سیاست آموزش‌وپرورش شدیداً تحت تأثیر فرایندهای جهانی‌شدن قرار دارد و این امر منجر به تغییرات عمیق در روش‌ها و سیاست‌های آموزش‌وپرورش شده است. همچنین بر اساس این مطالعه مباحثی مانند اقتصاد دانش‌بنیان؛ یادگیری مادام‌العمر، برنامه درسی ملی و فناوری‌های بین‌المللی نگرانی اصلی سیاست‌های آموزش‌وپرورش در هر دو کشورهای درحال‌توسعه و توسعه‌یافته است و این امر منجر می‌شود که سیاست‌های آموزش‌وپرورش خود را متأثر از جهانی‌شدن بنیان‌گذاری نمایند. از سوی دیگر زبان انگلیسی، زبان غالب تجارت و کسب‌وکار در جهان به شمار می‌رود و این وضعیت شرایطی را به وجود آورده که تقریباً تمام کشورهای درحال‌توسعه به تدریس زبان انگلیسی مبادرت ورزند، بنابراین

[1].Ji- Yeung
[2]. Weldon, Rexhepi, Chang, Jones & Layton
[3].Al'Abri

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

یکی از تغییرات سیاست و روش‌های آموزش‌وپرورش کشور عمان گنجاندن تدریس و آموزش زبان انگلیسی در برنامه‌های خود است.

لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱) در پژوهشی خود به بررسی آموزش چند فرهنگی در شرایط جهانی‌شدن و بین‌المللی شدن پرداخته‌اند. ازنظر این دو پژوهشگر، با توجه به تحولات ایجادشده در شرایط کنونی و با توجه به بین‌المللی شدن و جهانی‌شدن تحولات آموزش، چند فرهنگی شدن آموزش عالی نیز به‌صورت عینی نمود یافته است. به‌بیان‌دیگر بروز چند فرهنگی شدن دانشگاه‌ها در ادامه روند جهانی‌شدن آموزش پدید آمده است. این دو پیش‌نیازهای نظام دانشگاهی در عصر جهانی‌شدن مشتمل بر سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های جدید در عرصه‌ی آموزش‌های چند فرهنگی[1]؛ آنچه دانشگاه‌های عصر جهانی‌شدن می‌بایست آموزش دهند؛ برنامه درسی مبتنی بر ویژگی‌های جهانی‌شدن؛ تفکر و اندیشه مدیریتی مبتنی بر جهانی‌شدن؛ ترویج فرهنگ نوع‌دوستی و احترام به عقاید مختلف و متفاوت به‌عنوان نقطه اشتراک فرهنگ‌های متفاوت؛ به‌کارگیری تکنولوژی‌های نوین در دانشگاه‌های عصر جهانی‌شدن؛ حاکم شدن هم‌صدایی و تفکر گروهی بر دانشگاه‌ها در دهکده جهانی؛ برنامه‌ریزی در زمینه مهاجرت دانشگاهیان در عصر جهانی‌شدن؛ توجه به سنت‌ها، قومیت‌ها، فرهنگ‌ها، ادیان و تحولات اجتماعی در عصر جهانی‌شدن در دانشگاه‌ها و گسترش آموزش‌های غیررسمی و رسمی به‌عنوان یکی از وظایف دانشگاه‌های عصر جهانی‌شدن می‌دانند. بابیل و کاراباجال (۲۰۱۱) گسترش آموزش عالی مجازی و آموزش از راه دور را یکی از ره‌آوردهای جهانی‌شدن برشمرده‌اند و دریکی دو دهه آینده عمده فعالیت دانشگاه‌ها در جهان معطوف به آموزش از راه دور خواهد شد. از دیدگاه این دو پژوهشگر، نظام دانشگاهی در هزاره سوم با توجه به شرایط جهانی‌شدن دارای ویژگی‌های زیر می‌باشد: چندزبانه بودن دانشگاه؛ نوآوری در شیوه‌های آموزش؛ توجه به فرهنگ محلی در آموزش‌های آنلاین و تغییر در برنامه‌ریزی درسی با توجه به‌پیش نیازهای آموزش‌های مجازی (بابیل و کارباجال، ۲۰۱۱: ۵-۲۵). همچنین در سال ۲۰۱۱ پژوهشی با عنوان جهانی‌شدن و تأثیر آن بر آموزش‌وپرورش و فرهنگ در مالزی توسط عبدالرزاق[2] انجام گرفت. جهانی‌شدن بر کیفیت آموزش‌وپرورش تأثیرگذار است، اما کیفیت نظام آموزش‌وپرورش مالزی در حد قابل قبولی نیست و همچنین جهانی‌شدن بر فرهنگ اثر منفی دارد.

[1].multicultural education
[2].Abdul Razak

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

آکانی[1] (۲۰۱۲) و استیونز[2] (۲۰۱۲) در پژوهش‌های خود به این نتایج دست یافتند که جهانی‌شدن موجب تغییر سیستم‌های آموزش و روند کیفیت در آموزش می‌شود. این تأثیرات مثبت جهانی‌شدن بر تعلیم و تربیت قابل‌ملاحظه است و در این راستا سیستم آموزشی باید مبنای خود را بر کیفیت جهانی قرار داده و استانداردهای بین‌المللی پیش گیرد. در سال ۲۰۱۲ پژوهشی توسط شانگ وینگ با عنوان تجدیدنظر در مأموریت بین‌المللی سازی نظام دانشگاهی در منطقه آسیا و اقیانوسیه صورت گرفت. یافته پژوهش حاکی از آن بود که به‌منظور استفاده از فرصت‌های جهانی‌شدن و بین‌الملل سازی نظام دانشگاهی بایستی تعهدی به توسعه برنامه درسی دانشگاه‌ها در راستای محتوای بین‌المللی آموزش ایجاد شود و بر اساس آن شهروندان جهانی تربیت شوند که خواهان صلح جهانی باشند (شانگ وینگ، ۲۰۱۲). پژوهش دیگری با عنوان مطالعه مقایسه‌ای درک از استراتژی‌های بین‌المللی در دانشگاه‌های انگلستان توسط وُرِک و موگان (۲۰۱۳) انجام‌گرفته است. بر اساس این مطالعه دانشگاه‌های موردمطالعه در زمینه برنامه درسی بین‌المللی طرح‌هایی را اجرا کرده‌اند اما در زمینه ثبت‌نام دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌ها نیازمند نیروی انسانی و منابع بیشتری هستند تا بتوانند به همکاری بین‌المللی در زمینه تدریس و ایجاد یک محیط یادگیری بین‌المللی بپردازند. همچنین مدیران و مسئولان دانشگاه‌ها برای استفاده بهینه از استراتژی‌های جهانی‌شدن در نظام دانشگاهی بایستی متعهد به برقراری ارتباط و تعامل با دیگر دانشگاه‌های جهان و تحولات درون و برون سیستم آموزشی گردند. شیلد[3] (۲۰۱۹) در پژوهش خود خاطرنشان کرد که در راستای جهانی‌شدن و خطرات زیست‌محیطی، آموزش عالی برای ایجاد توسعه پایدار باید در برنامه‌های خود حفاظت از محیط‌زیست را بگنجاند.

بر اساس مطالب مطرح‌شده و با توجه به اینکه نظام دانشگاهی، پدیده‌ی پیچیده‌ای است و جهانی‌شدن دانشگاه، سیستمی پویا؛ لذا باید برای اندیشه، عمل، طرح‌ریزی و اقدام در خصوص جهانی‌شدن دانشگاه، الگوی مناسبی طرح‌ریزی کرد. بدیهی است نظر به پویایی واقعیت، هر الگویی که ساخته شود ناقص و موقتی خواهد بود؛ اما ناگزیر باید کوشید الگویی ساخته شود که نقص کمتری داشته باشد، پدیده و ابعاد مختلف آن را بیشتر و بهتر پوشش دهد و منطقی نزدیک به منطق وجودی پدیده موردنظر داشته باشد. لذا در این مطالعه تلاش شد تا با استفاده ازنظر متخصصان، مبانی نظری و پژوهش‌های پیشین پیرامون جهانی‌شدن دانشگاه و با اتخاذ رویکردی نظام‌مند و از منظری تعاملی، ضمن برشمردن ابعاد کلی جهانی‌شدن نظام دانشگاهی و عوامل و شاخص‌های آن، پیامدهای ناشی از آن نیز

[1].Akani
[2].Stevens
[3] Shields

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.2008800.1398.11.2.6.8]

در قالب چارچوبی مفهومی ارائه شود تا ضمن کمک به مسئولان و محققان در درک سریع مفهوم جهانی‌شدن دانشگاه و ابعاد و پیامدهای آن، به آن‌ها در ارزیابی سریع جهانی‌شدن آموزش در نظام دانشگاهی و طراحی و اقدام‌های مدیریتی متناسب با شرایط و اقتضائات درونی و محیطی نظام دانشگاهی، برای توسعه جهانی‌شدن در قلمرو موردنظر یاری رساند. با اوصاف ذکرشده پرسش‌های زیر مطرح و پیگیری شد.

۱. مؤلفه‌های جهانی‌شدن دانشگاه در نظام دانشگاهی ایران کدام‌اند؟

۲. با توجه به مؤلفه‌های شناسایی‌شده، الگوی مناسب برای جهانی‌شدن دانشگاه در نظام دانشگاهی ایران کدام است؟

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به ماهیت داده‌ها، پژوهش از نوع کیفی و ابزار مورداستفاده در آن، مصاحبه نیمه ساختاریافته است. با توجه به این روش، پرسش‌های مصاحبه از پیش، مشخص شد و از تمام پاسخ‌دهندگان، پرسش‌های مشابه پرسیده شد و سعی شد آزادی عمل آن‌ها در ارائه پاسخ خود به هر طریقی که می‌خواهند، تأمین شود. البته در راهنمای مصاحبه جزئیات مصاحبه، شیوه بیان و ترتیب آن‌ها ذکر نشد و این موارد طی فرایند مصاحبه تعیین شدند. در مصاحبه‌ها نیز مانند سایر ابزارهای گردآوری داده‌ها، کشف سازه‌ها، مفاهیم، مضامین و ویژگی‌های برجسته یک موضوع و پی بردن به الگوهای علی یا رابطه‌ها در خصوص پژوهش مدنظر بود (کریمی و نصر، ۱۳۹۲). بر این اساس ابتدا فهرستی از متخصصان این حوزه، تهیه و با توجه به هدف‌های پژوهش، ۵ پرسش باز پاسخ، طراحی و برای آن‌ها فرستاده شد. در گام بعدی، زمان‌بندی، تعیین و مصاحبه‌ها انجام گرفت. دامنه زمانی مصاحبه‌ها از ٤٥ تا ۹۰ دقیقه متغیر بود. مشارکت‌کنندگان پژوهش، استادان و اعضای هیئت‌علمی متخصص حوزه جهانی‌شدن دانشگاهی بودند. بر اساس نمونه‌گیری هدفمند صاحب‌نظران کلیدی و تکنیک اشباع نظری، با ۲۱ نفر مصاحبه صورت گرفت. پس از اجرای مصاحبه‌ها و گردآوری داده‌ها، به پالایش، بازخوانی، دسته‌بندی و ارائه یافته‌ها از طریق فن تحلیل محتوای کیفی متن مصاحبه‌ها اقدام شد. ملاک‌های ارزیابی پژوهش کیفی[1]، شامل اعتمادپذیری[2] (معادل روایی درونی در پژوهش کمی)، انتقال‌پذیری[3] (معادل روایی بیرونی در پژوهش کمی)، قابلیت اطمینان[4] (معادل پایایی) و تأیید پذیری[1] (معادل

[1] qualitative research evaluation criteria
[2] trustworthy
[3] transformability
[4] dependability

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

عینیت) (صدوقی، ۱۳۸۷) و اقداماتی که برای تأمین آن‌ها در پژوهش حاضر انجام‌گرفته، در جدول (۱) ذکرشده است.

جدول ۱- نحوه تحقق ملاک‌های ارزیابی پژوهش کیفی در پژوهش

ملاک	شیوه اطمینان از کیفیت	اقدام در پژوهش برای تأمین امنیت آن
اعتمادپذیری	چک کردن توسط اعضا، درگیر شدن طولانی‌مدت در میدان، چندجانبه نگری داده‌ها	برای اطمینان از روایی داده‌ها و اینکه آیا تحلیل‌های پژوهش به شکل صحیح دیدگاه‌های متخصصان را درباره موضوع پژوهش تحت پوشش قرار می‌دهد یا نه؟ یافته‌ها برای بررسی به سه نفر از متخصصان ارائه شد تا قابل‌پذیرش بودن آن‌ها را تأیید کنند.
انتقال‌پذیری	توصیف کامل محیط و شرکت‌کنندگان	به‌منظور افزایش انتقال‌پذیری یافته‌ها، راهبرد چند سویه سازی داده‌ها (استفاده هم‌زمان از اسناد و پیشینه پژوهش و داده‌های شفاهی حاصل از مصاحبه) چندسویه‌سازی بررسی‌کننده/ پژوهشگر (استفاده از پژوهشگر دوم در فرایند گردآوری، تحلیل و تفسیر داده‌ها)، چند سویه سازی محیطی (انجام مصاحبه در مکان و زمان‌های متفاوت شامل دانشگاه و محیط کار)، به کار گرفته شد تا میزان باورپذیری تفسیرهای به‌عمل‌آمده افزایش یابد.
قابلیت اطمینان	بازرسی، مستندسازی پژوهشگر در خصوص داده‌ها روش‌ها و تصمیمات، چندجانبه نگری پژوهشگر	سعی شد تا با تهیه شواهد و اسناد و مدارک کافی در خصوص موضوع پژوهش، به‌گونه‌ای مشروح و دقیق، رویه‌ها، زمینه و شرایط پژوهش توصیف گردد.

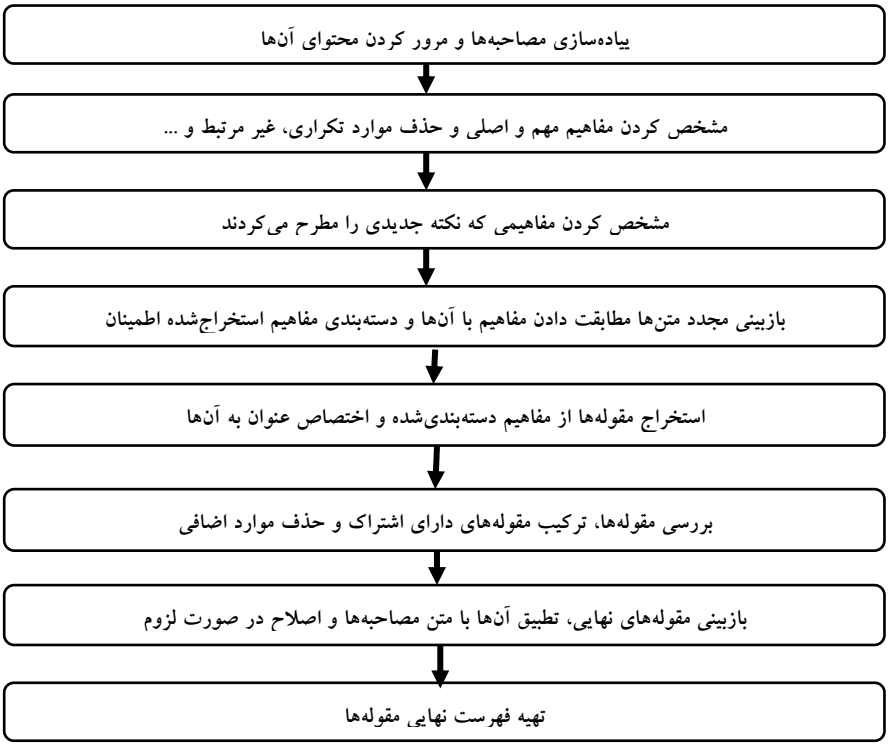
[1] confirmability

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

تأیید پذیری	بازرسی داده‌ها برای اطمینان از میزان تأیید پذیری آن‌ها	پژوهشگر سعی کرد با توضیح جزئیات کافی از فرایند گردآوری و تحلیل داده‌ها، تأیید پذیری یافته‌ها را تأمین کند.

برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل تفسیری استفاده شد. در این پژوهش بر اساس اصول و چهارچوب عملی آن در حد امکان، به آشکار کردن پیام‌های نهفته در متن نوشتاری مصاحبه اقدام شد. بر این اساس، با مرور ادبیات پژوهش، درباره اینکه چه موضوعات و مفاهیمی باید برای رمزگذاری انتخاب شود، تصمیم‌گیری و مفاهیم متناسب با آن‌ها از داده‌های حاصل از مصاحبه استخراج شد. تحلیل مصاحبه‌ها با اقتباس از مراحل پیشنهادی رابین (۲۰۰۵) از الگوی تحلیل تفسیری و طی مراحل گام‌های زیر انجام گرفت:

نمودار (۱) مراحل تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌های کیفی

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

یافته‌های پژوهش

پرسش اول: مؤلفه‌های جهانی‌شدن دانشگاه در نظام دانشگاهی ایران کدام‌اند؟

هم‌زمان با گردآوری داده‌ها، کدگذاری آن‌ها نیز انجام گرفت. بر این اساس حدود ۲٤۱ کد و از این کدها ۱۰۵ مفهوم استخراج شد. پس از دسته‌بندی مفاهیم و حذف موارد تکراری، مجدداً متن مصاحبه‌ها بازبینی و با مفاهیم استخراج‌شده مطابقت داده شد. در گام بعد، مفاهیم در قالب ۲٦ مقوله طبقه‌بندی شدند. سپس مقوله‌های نزدیک به هم در قالب ٦ بعد یا عامل، تجمیع و دسته‌بندی شدند (جدول ۲).

جدول ۲- مفاهیم و مقوله‌های به‌دست‌آمده از کدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها

عامل	مقوله‌ها	مفاهیم
فرهنگی	تکثر فرهنگی	معرفی و شناسایی سایر فرهنگ‌ها؛ حفظ دستاورد تمدن‌ها؛ کسب مهارت زندگی با اقوام دیگر؛ احترام به تفاوت‌ها و سنت‌ها
	توسعه فرهنگ ملی و بین‌المللی	پیوند فرهنگ‌ها و ملت‌ها؛ شناساندن ارزش‌های ملی و بین‌المللی؛ شناخت فرهنگ و رسوم ملی و بین‌المللی؛ منشور اخلاق جهانی و بین‌المللی
	هوش فرهنگی	حمایت از ایده‌ها و افکار جدید بین‌المللی؛ پرورش قابلیت‌های سازگاری بافرهنگ‌های مختلف؛ توانایی مدیریت سازگار بافرهنگ‌های مختلف؛ یادگیری الگوهای جدید در تعاملات فرهنگی
سیاسی	سرمایه‌گذاری بر روی روابط دیپلماتیک	فراهم نمودن تسهیلات مناسب برای فرصت مطالعاتی دانشجویان؛ ارتباط و تعاملات سیاسی؛ سیاست‌های مشترک جهانی؛ ایجاد روابط و تعدیل کردن خصومت‌ها؛ بورس‌های بین‌المللی؛ عضویت در سازمان‌های بین‌المللی
	دیپلماسی اقتصادی	حضور دانشگاه‌ها در عرصه‌های بین‌المللی؛ پیوند بین اقتصاد و نظام دانشگاهی؛ فرصت‌های شغلی مناسب؛ فرصت‌های سرمایه‌گذاری در آموزش؛ اعتمادسازی در روابط بین دانشگاه‌ها؛ جذب سرمایه بین‌المللی
	مردم‌سالاری	آزادی بیان؛ تفکر انتقادی؛ اطلاعات روشن و شفاف؛ رعایت حقوق بشر؛ کاهش شکاف‌های طبقاتی
اجتماعی	ارتقای هویت ملی	حراست از اموال عمومی و ثروت‌های ملی؛ شناخت فرهنگ و ادب و سنن؛ معرفی زبان و فرهنگ ملی؛ مهارت‌های زندگی و هویت

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

عامل	مقوله‌ها	مفاهیم
	شهروند جهانی	تعلق‌خاطر مشترک جهانی؛ وفاداری فرهنگی مشترک؛ سخنرانی‌های بین‌المللی در ارتباط با توسعه شهروندان جهانی؛ تربیت افرادی با ویژگی جهانی اندیشیدن و محلی عمل کردن
	توسعه اجتماعی	دسترسی برابر به آموزش‌وپرورش؛ وحدت و یکپارچگی اجتماعی؛ آگاه‌سازی همگانی؛ برابرسازی فرصت‌ها؛ همکاری‌ها برای توسعه اجتماعی
	آموزش صلح و همزیستی	گفتگوی تمدن‌ها؛ پرورش سعه‌صدر؛ مفاهیم انسان دوستانه؛ عواطف انسانی و همزیستی مسالمت‌آمیز
	مسئولیت و رسالت اجتماعی	ترویج سرمایه‌ی اجتماعی؛ استانداردهای بین‌المللی مقبولیت و مسئولیت اجتماعی
اقتصادی	توسعه پایدار	رشد مقتضیات اقتصادی سبک زندگی جدید؛ ارتقای سطح زندگی انسان‌ها؛ اشتغال مؤثر و مولد؛ استانداردهای نیروی کار جهانی
	توسعه بازارهای جهانی	هماهنگی آموزش با تقاضا و نیاز بازار کار؛ گسترش تبادلات اقتصادی؛ یکپارچه‌سازی اقتصاد جهانی
	تأثیرگذاری دانشگاه بر اقتصاد	فعالیت در سطح بین‌المللی؛ آموزش تجارب و پیوندهای اقتصادی؛ تربیت نیروی کار کارآمد
	تجاری‌سازی آموزش	جذب سرمایه‌های خارجی؛ طرح موضوع تجارت آزاد جهانی؛ بهره‌برداری کامل از منابع جهانی
	رقابت اقتصاد جهانی	آگاهی از مفهوم بازار رقابت و جریان آزاد انتقال کالا؛ دسترسی متخصصان به دانش جهانی؛ حفظ محیط‌زیست؛ یکپارچه‌سازی اقتصاد محلی با اقتصاد جهانی
علمی	همکاری‌های علمی بین‌المللی	آموزش مشارکتی؛ شرکت در پروژه‌های بین‌المللی؛ کنفرانس‌های علمی بین‌المللی؛ پروژه‌های تحقیقاتی مشترک؛ مبادله دانشجو و پژوهشگر با دانشگاه‌های خارجی
	اجتماع علمی جهانی	عضویت در مجامع و نهادهای علمی بین‌المللی؛ شرکت در دوره‌های کوتاه کارآموزی بین‌المللی؛ مشارکت در سازمان‌های علمی بین‌المللی؛ مشارکت در تولید علم بین‌الملل

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

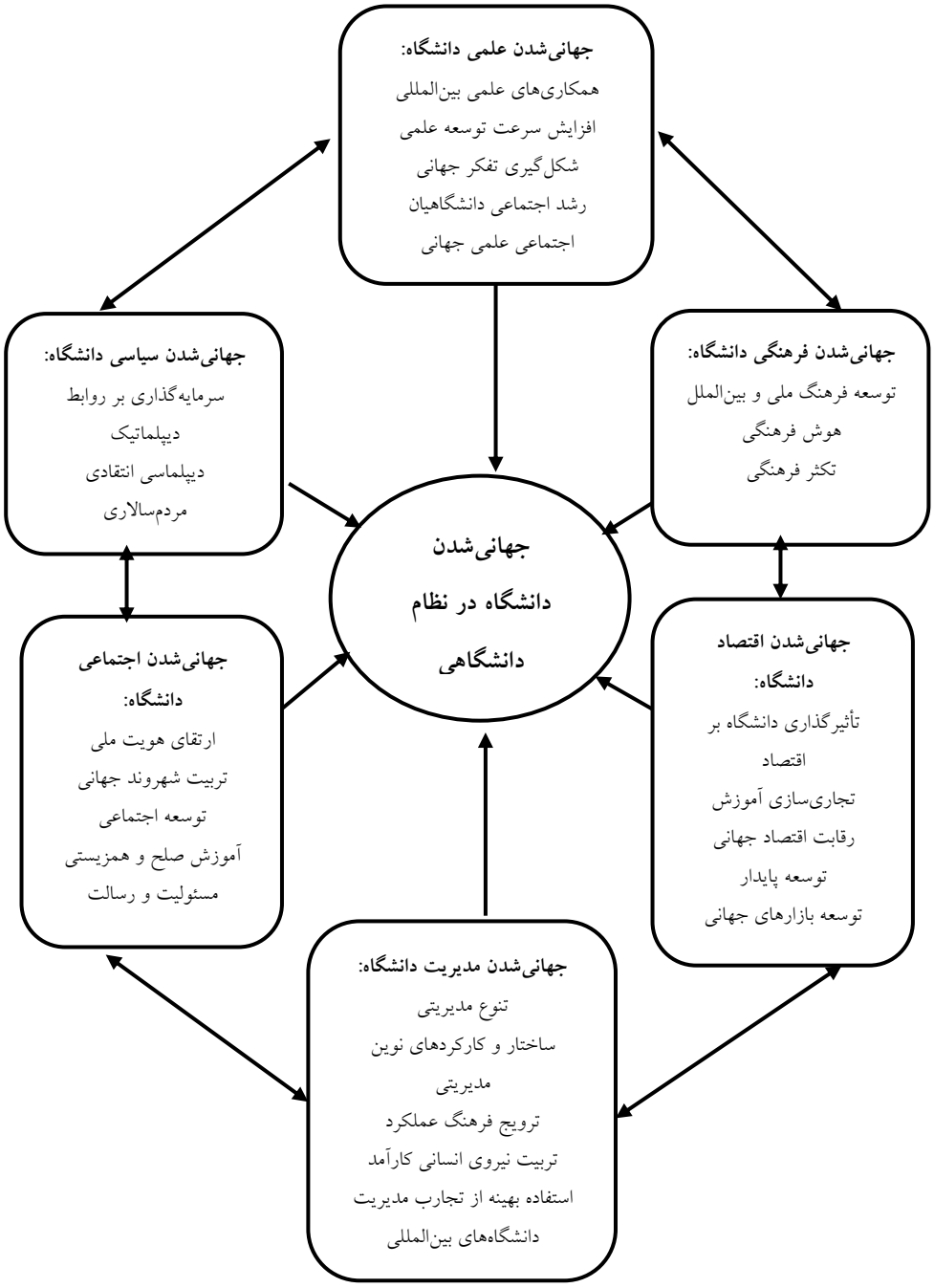
[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

عامل	مقوله‌ها	مفاهیم
	افزایش سرعت توسعه علمی	فرصت‌های مطالعاتی؛ دعوت از اساتید و متخصصان خارجی؛ پذیرش دانشجویان دکتری خارجی؛ ارائه دروس توسط اساتید خارجی؛ رعایت استانداردهای آموزشی؛ رشته‌های جدید جهانی؛ تطابق رشته‌های موجود با دانشگاه‌های معتبر جهانی
	شکل‌گیری تفکر جهانی	بازگشت افراد بورسیه به کشور؛ پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری؛ تقدیر از افراد مؤثر علمی
	رشد اجتماعی دانشگاهیان	پذیرش و تربیت دانشجوی خارجی؛ ارائه خدمات کتابخانه‌ای و پایگاه علمی؛ شکستن عقاید قالبی فرد و تعدیل تعصبات بیهوده
مدیریت	تنوع مدیریت	مدیریت مشارکتی؛ پرهیز از اقوام گرایی؛ روابط علمی جهانی؛ ذهنی جهان اندیش
	ساختار و کارکردهای نوین مدیریتی	کاهش دیوانسالاری؛ تمرکززدایی؛ شایسته پروری؛ ساختارهای انعطاف‌پذیر و شبکه‌ای
	فرهنگ عملکرد	مدیریت نتیجه مدار؛ صراحت و صداقت در سیاست‌ها و عملکردها؛ توسعه یادگیری سازمانی و تفکر سیستمی
	تربیت نیروی انسانی کارآمد	آموزش نیروی انسانی؛ بهره‌گیری از نخبگان بومی و بین‌المللی؛ مهاجرت نخبگان؛ مهاجرپذیری نخبگان
	استفاده بهینه از تجارب بین‌الملل	ارتباط با دیگر دانشگاه‌ها و استفاده از تجارب آنان؛ چندزبانه کردن دانشگاه‌ها؛ فناوری‌های نوین

پس از تجمیع و دسته‌بندی عامل‌ها یا ابعاد الگوی جهانی‌شدن دانشگاه در نظام دانشگاهی ایران ترسیم شد (شکل ۱)

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

شکل (۱) الگوی جهانی‌شدن دانشگاه در نظام دانشگاهی ایران

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

بحث و نتیجه‌گیری

فرآیند جهانی‌شدن به‌صورت امواجی توفنده و غیرقابل‌اجتناب تمامی مرزهای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی و علمی کشورها را در هم می‌نوردد و کشورها باید با پذیرش این پدیده بکوشند تا در اداره مؤثر آن، بهترین نتیجه را برای خود حاصل سازند. عصر حاضر، عصر تغییر و تحولات شدید و شتابنده نام‌گرفته است. سازمان‌های مختلف ازجمله مؤسسات آموزشی نیز در مسیر تندباد این تغییر و تحولات قرارگرفته‌اند. این سازمان‌ها می‌بایست برای دوام، بقاء و توسعه خود، فلسفه وجودی خود را محقق سازند. سازمان‌های آموزشی ازجمله دانشگاه‌ها به‌عنوان سیستم‌های باز اجتماعی که با محیط زمینه‌ای و محیط تعاملی خود در تعامل فزاینده قرارگرفته‌اند، برای محقق ساختن اهداف مدنظر خویش ناچارند خود را با این تغییر و تحولات پرشتاب و بی‌سابقه هم آهنگ نمایند و برای بقای معنادار در جهت سازواری (تغییر خود و محیط در جهت مطلوب) هر چه بیشتر گام بردارند. همچنین، شرایط جدید و پیچیده محیط امروزی که با پیشرفت فناوری، روزبه‌روز در حال دگرگونی و تغییر می‌باشد، منجر به دگرگونی بسیاری از مفاهیم ازجمله مأموریت و نقش نظام دانشگاهی گردیده است. در چنین شرایطی آنچه برای سازمان‌ها ازجمله دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی ارزش می‌آفریند، اتخاذ رویه‌ی دیگری است که بر اساس آن نگرش درون‌نگر آموزش سنتی خود را جایگزین نگاه برون‌نگر و جهانی نمایند. برای رویارویی با مسائل پیچیده و گسترده امروز نظام دانشگاهی باید با شیوه‌ای نو به استقبال مسائل جهانی برود و با قبول یک حیات جمعی مشارکت‌جو و گشوده به‌سوی دیگران، پدیده جهانی‌شدن را به‌گونه‌ای سازنده پذیرا شود. بر این اساس، گام اول در این زمینه آن است که مؤلفه‌های جهانی‌شدن دانشگاه شناسایی شود. در مرحله بعد با تدوین ملاک‌ها و نشانگرها، اندازه‌گیری و ارزشیابی فعالیت‌های مربوط به هر یک از این ابعاد یا مؤلفه‌ها میسر شود. هدف این پژوهش، ارائه الگویی برای جهانی‌شدن دانشگاه است، به همین منظور، طی مصاحبه با متخصصان حوزه جهانی‌شدن دانشگاه است، به همین منظور، طی مصاحبه با متخصصان حوزه جهانی‌شدن، مفاهیم و مقوله‌های اصلی این مورد، شناسایی شد و درنهایت ٦ بعد یا عامل به‌عنوان عوامل اصلی که می‌تواند برای الگوی جهانی‌شدن دانشگاه مورداستفاده قرار گیرد، مشخص و الگویی شامل ٦ عامل و ٢٦ مقوله ترسیم شد. در ادامه به بحث در مورد هر یک از عوامل پرداخته شد.

بر اساس نتایج پژوهش، مقوله‌های توسعه پایدار، توسعه بازارهای جهانی، تأثیرگذاری دانشگاه بر اقتصاد، تجاری‌سازی آموزش و رقابت اقتصاد جهانی که با عنوان عامل جهانی‌شدن اقتصاد نظام دانشگاهی قرار دارند، با نتایج پژوهش‌های ویلیامز (۲۰۰۵)؛ آلتبک و نایت (۲۰۰۷)؛ نیلسون، (۲۰۰۳)؛ جی ینگ، (۲۰۰۹)؛ اچوریا (۲۰۰۹)؛ ولدان و همکاران (۲۰۱۰)؛ آل اِبری (۲۰۱۱)؛ لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱)؛ بابیل و کاراباجال (۲۰۱۱)؛ شانگ وینگ

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

(۲۰۱۲) همسو است. ازآنجاکه جهانی‌شدن، ابتدا از اقتصاد شروع گردید، اصلی‌ترین سازوکارهای جهانی‌شدن در بعد اقتصادی است. زدودن مرزهای جغرافیایی از فعالیت‌های اقتصادی و رشد چشمگیر انتقال شرکت‌ها و احداث شعب خارجی شرکت‌ها در کشورهای دیگر، انتقال سرمایه و سرمایه‌گذاری‌های خارجی در بخش‌های گوناگون اقتصادی از نشانه‌های جهانی‌شدن در امور اقتصادی است (اسمیت[۱]، ۱۹۹۹). ازنظر اقتصادی استدلال می‌شود که جهانی‌شدن آموزش دانشگاهی می‌تواند اقتصاد ملی کشورها را نجات دهد زیرا اولاً باعث افزایش سرعت توسعه علمی کشورها می‌شود و ثانیاً انبوهی از تجارب و پیوندهای اقتصادی به وجود می‌آورد و ثالثاً تجارت و صنعت علم به‌منزله یکی از منابع اقتصادی گسترش می‌یابد (جاستون و ادلشتاین[۲]، ۱۹۹۳). بر این اساس ازنظر اقتصادی استدلال می‌شود که جهانی‌شدن آموزش سبب افزایش سرعت توسعه‌ی علمی کشورها می‌شود و نیز انبوهی از تجارب و پیوندهای اقتصادی را ایجاد می‌کند و درنتیجه تجارت و صنعت علم به‌منزله یکی از منابع اقتصادی گسترش می‌یابد. در یک بررسی جامع از علل گسترش فرایند جهانی‌شدن آموزش عالی در دهه ۱۹۸۰ نشان داده‌شده که مسائل دانشگاهی همانند ارزش‌های اقتصادی در جهانی‌شدن نقش دارد (دویت، ۲۰۰۲: ۸٤؛ جاستون و ادلشتاین، ۲۰۰۳). ازنظر اقتصادی، جهانی‌شدن نظام دانشگاهی هم در کوتاه‌مدت و هم در درازمدت منبع درآمدزایی دولت‌ها در عرصه اقتصاد بین‌المللی است (دلانگ و لیزرت[۳]، ۱۹۹۹). از سوی دیگر، نظام دانشگاهی شاخص اصلی پیشرفت یک کشور به شمار می‌رود و موجبات رقابت پویای یک کشور در منطقه و جهان را فراهم می‌کند؛ بنابراین، تقویت بُعد اقتصادی جهانی‌شدن دانشگاه‌ها، تقویت کشور در رقابت‌های منطقه‌ای و جهانی نیز هست (محمودی، ۱۳۹۸). بر این اساس نظام دانشگاهی نیاز به اصلاحاتی در نظام آموزشی دارد تا بتواند به‌طور اثربخشی با خواسته‌های متحول و پویای محیط‌های اقتصادی رقابت کند. این امر مستلزم دسترسی متخصصان و متقاضیان به دانش روز است و تأکید بر بهبود کیفیت آموزشی از طریق پذیرش و انطباق با تغییرات نوآورانه به‌جای گسترش کمی نظام. علاوه بر این، نظام دانشگاهی نیاز به تربیت افرادی متخصص دارد تا بتواند در سطح جهانی مطرح گردد و در مقابل موج جهانی که باقدرت اقتصادی همراه است، تعامل مثبت و دوسویه برقرار کند. نظام دانشگاهی به‌وسیله جریان فناوری، اقتصاد، دانش، مردم و سیاستمداران، ارزش‌ها و افکار جهانی‌شدن دگرگون می‌شود (باست[٤]، ۲۰۰٦: ۵) و در این میان، اقتصاد به‌طور بارزی در اهداف نظام دانشگاهی جا خواهد داشت؛ زیرا در سایه اقتصادی جهانی‌شدن، اشتغال، کارآفرینی،

[1].Smith
[2].Johston & Edelstein
[3].Dlong & Lizzor
[4].Bassett

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

تولید و درنهایت، توسعه کشور تحت‌الشعاع قرار خواهد گرفت. پس مناسب‌تر است که هر چه سریع‌تر تحولات و انطباق‌های لازم را در اهداف آموزش عالی متناسب با بُعد اقتصادی آن برقرار کرد. بر این اساس متناسب با سند چشم‌انداز ۱٤۰٤، نظام دانشگاهی بایستی به ترتیب افرادی فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایتمند، برخوردار از وجدان کاری، منضبط، دارای روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن بپردازد.

عامل جهانی‌شدن فرهنگ نظام دانشگاهی، شامل مقوله‌های تکثر فرهنگی، توسعه‌ی فرهنگی ملی و بین‌المللی، هوش فرهنگی است که با نتایج پژوهش‌های ویلیامز (۲۰۰۵)؛ آلتبک و نایت (۲۰۰۷)؛ ویلیس و ساتُشی و جرمی (۲۰۰۸)؛ جونز و کیلیک (۲۰۰۸)؛ های، (۲۰۰۲)؛ نیلسون، (۲۰۰۳)؛ جی ینگ، (۲۰۰۹)؛ علی و طاهر (۲۰۰۹)؛ اچِوریا (۲۰۰۹)؛ ولدان و همکاران (۲۰۱۰)؛ آل اِبری (۲۰۱۱)؛ لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱)؛ بابیل و کاراباجال (۲۰۱۱)؛ شانگ وینگ (۲۰۱۲)؛ وُرِک و موگان (۲۰۱۳) همسو است. یکی از چالش‌برانگیزترین ابعاد جهانی‌شدن بعد فرهنگی آن می‌باشد. ازآنجاکه جهانی‌شدن فرهنگی با ابعاد فرهنگی ملت‌ها سروکار دارد، شاخص‌های فرهنگی ملل و جوامع، هدف این بعد از جهانی‌شدن قرار می‌گیرد؛ که ازجمله می‌توان به شاخص‌های چون عقاید و آراء، سمبل‌ها، تعلیم و تربیت، فرهنگ قومی، ادبیات و موسیقی و هنرهای مختلف و ... اشاره نمود (رابتسون، ۱۳۸۰). منطق آموزشی و دانشگاهی، جهانی‌شدن نظام دانشگاهی شاید چندان نیازی به بحث نداشته باشد زیرا آموزش همواره تمایل به جهانی‌شدن داشته است و روابط علمی و معرفتی میان ملت‌ها و فرهنگ‌ها شناخته‌شده است. ازنظر فرهنگی مهم‌ترین هدف برای جهانی‌شدن نظام دانشگاهی گسترش ارزش‌ها و اصول موردنظر فرهنگ ملی کشورها و ورود به عرصه‌ی بین‌المللی است.

ازنظر فرهنگی مهم‌ترین کارکرد جهانی‌شدن آموزش دانشگاهی، گسترش ارزش‌ها، اصول و معانی فرهنگ ملی کشورها در عرصه بین‌المللی است. استفاده از مبادلات دانشگاهی برای توسعه فرهنگ ملی، از اهمیت و اولویت ویژه برخوردار است. بر این اساس دانشگاه‌ها نهادی برای پیوند بیش‌تر فرهنگ‌ها و ملت‌ها با یکدیگر است (دویت، ۲۰۰۲). همچنین جهان امروز از کشورهای متعدد و گوناگونی تشکیل‌شده است که هریک به سبب تاریخ خاص خود از فرهنگ و زبان متفاوتی برخوردارند و این تنوع و گوناگونی، گاهی امکان زندگی مشترک انسان‌ها در کنار یکدیگر را دشوار می‌سازد، چراکه زبان صرفاً ابزاری برای برقراری ارتباط نیست، بلکه جهان‌بینی افراد، قوه‌ی تخیل آن‌ها و روش انتقال دانش را بیان می‌کند. از طرف دیگر، با ظهور پدیده جهانی‌شدن و تأثیر آن بر کلیه‌ی بعد فرهنگی، اخلاقی و مهم‌تر از همه نظام دانشگاهی که به‌نوبه خود تأثیر متقابلی بر این بعد دارد، ضرورت برقراری

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

ارتباط بین ملت‌ها و بین آحاد مردم در درون و برون هر کشور، درک متقابل و تحمل یکدیگر، روزبه‌روز بیشتر می‌شود؛ بنابراین توجه به یادگیری زبان خارجی که امکان ارتباط متقابل را درصحنه‌های بین‌المللی فراهم می‌کند، امری ضروری به نظر می‌رسد، بنابراین باید با اتخاذ سیاست و استراتژی‌ها متفاوتی ازآنچه تاکنون دنبال شده، در زمینه آموزش و فراگیر کردن زبان خارجی در بین دانشگاهیان اهتمام ورزید؛ زیرا امروزه، کسب مهارت‌های مربوط به یک یا چند زبان خارجی به‌وسیله‌ی شهروندان کشورهای مختلف، پیش‌شرط لازم برای مشارکت همه‌جانبه در جامعه‌ی بین‌المللی و استفاده از فرصت‌های آن برای توسعه روابط فردی، شغلی و سازمانی است.

بعد دیگر الگوی پژوهش، جهانی‌شدن اجتماعی نظام دانشگاهی شامل مقوله‌های ارتقای هویت ملی، شهروند جهانی، توسعه‌ی اجتماعی، آموزش صلح و همزیستی، مسئولیت و رسالت اجتماعی است که همسو با پژوهش‌های ویلیامز (۲۰۰۵)؛ آلتبک و نایت (۲۰۰۷)؛ ویلیس و همکاران (۲۰۰۸)؛ جونز و کیلیک (۲۰۰۸)؛ های، (۲۰۰۲)؛ نیلسون، (۲۰۰۳)؛ جی ینگ، (۲۰۰۹)؛ علی و طاهر (۲۰۰۹)؛ اچِوریا (۲۰۰۹)؛ ولدان و همکاران (۲۰۱۰)؛ آل اِبری (۲۰۱۱)؛ لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱)؛ بابیل و کاراباجال (۲۰۱۱)؛ شانگ وینگ (۲۰۱۲)؛ وُرک و موگان (۲۰۱۳) است. یکی از ابعاد مهم دیگر جهانی‌شدن، بعد اجتماعی آن است، جهانی‌شدن به‌نوعی خود یک پدیده اجتماعی است که از بسترهای اجتماعی خاص سر برآورده است (بربروگلو[1]، ۲۰۱۶).

همه ملت‌هایی که در جوامع و در مرزهای ملی و جغرافیایی خود زندگی می‌کنند، دارای عقاید، ایدئولوژی‌ها و هنجارهایی هستند که نسبت به آن‌ها پایبند می‌باشند. جهانی‌شدن با گسترش ارتباطات میان ملت‌ها و تبادل اطلاعات میان جوامع عملاً باعث به وجود آمدن شاخص‌ها و هنجارهای جدیدی در میان جوامع گشته است و با تأثیر گذاشتن بر نحوه زندگی آن‌ها ملاک‌های مختلف زندگی اجتماعی مردم را تغییر داده و به سمت‌وسوی یک‌شکل شدن پیش می‌برد. به‌هرحال جهانی‌شدن پدیده‌ای است که دارای بعد اجتماعی است که منجر به تحولات اساسی، در مناسبات مردم با دولت‌ها، دولت‌ها با دولت‌ها و تحول در نحوه نگرش و رفتارها و شیوه‌های زندگی جمعی منجر می‌شود. از سوی دیگر، جهانی‌شدن دانشگاه‌ها و گسترش مبادلات دانشگاهی باعث رشد اجتماعی دانشگاهیان می‌شود زیرا دامنه تجربه اجتماعی و دانش فرهنگی دانشجویان و دانشگاهیان از ملت‌ها و فرهنگ‌ها مختلف افزایش می‌یابد و باعث نوعی «جهش» در فرایند رشد آن‌ها ازنظر یادگیری، خلاقیت و نوآوری‌های مختلف می‌شود. کالن در یک مطالعه تجربی درباره تأثیر تحصیل در خارج بر روی دانشجویان می‌نویسد مواجه بافرهنگ‌های دیگر باعث فراگیری دانش و تجاربی می‌شود که هرگز امکان تحصیل آن در وطن برای فرد وجود ندارد. عقاید قالبی فرد شکسته می‌شود،

[1].Berberoglu

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

تعصبات بیهوده تعدیل و چشم‌انداز وسیع‌تری از جامعه و فرد برای دانشجوی خارجی به وجود می‌آید (کالن، ۱۹۹۱). یکی دیگر از ابعاد مهم جهانی‌شدن ارتقاء هویت ملی است. در مطالعه‌ای که نایت و ویت (۱۹۹۷) درباره کشورهای آسیایی و اقیانوسیه انجام داده‌اند نشان داده‌اند که مبادلات دانشگاهی ابزاری برای معرفی زبان و فرهنگ ملی این کشورها در عرصه بین‌المللی بوده است و این کشورها از راه گسترش دانشگاه‌های خود به عرصه جهانی از وابستگی صرف به آمریکا و چند کشور معدود دیگر غربی کاسته شده است. همچنین تحقیقات نشان می‌دهد رهبران سیاسی که تجربه تحصیل در کشور خارجی داشته‌اند تعلقات ملی و فرهنگی قوی داشته‌اند و دوره تحصیل در خارج احساس ملیت و وطن‌دوستی را در آن‌ها تقویت کرده است (دویت، ۲۰۰۲: ۸۹).

سرمایه‌گذاری بر روی روابط دیپلماتیک، دیپلماسی اقتصادی، مردم‌سالاری، سه مقوله عامل جهانی‌شدن سیاست نظام دانشگاهی هستند که با نتایج پژوهش‌های ویلیامز (۲۰۰۵)؛ آلتبک و نایت (۲۰۰۷)؛ نیلسون، (۲۰۰۳)؛ جی ینگ، (۲۰۰۹)؛ اچوریا (۲۰۰۹)؛ ولدان و همکاران (۲۰۱۰)؛ آل اِبری (۲۰۱۱)؛ لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱)؛ بابیل و کاراباجال (۲۰۱۱)؛ شانگ وینگ (۲۰۱۲)؛ وُرک و موگان (۲۰۱۳) هماهنگ است. پدیده جهانی‌شدن، در فرآیند تأثیرگذاری خود بر جنبه‌های مختلف زندگی انسان، بر بسیاری از سازوکارهای سیاسی ملت‌ها و دولت‌ها نیز تأثیر می‌گذارد و حتی دولت‌های ملی مسلط و بسیار متمرکز که به نظر می‌رسد با اعمال کنترل‌های شدید، مانع از ارتباط آزاد افراد جامعه خود با جامعه جهانی می‌گردند نیز از گزند جهانی‌شدن در امان نخواهند ماند، زیرا هر چه دسترسی افراد به اطلاعات بیشتر شود، توانایی دولت‌ها در محدود ساختن افراد ضعیف‌تر می‌شود. جهانی‌شدن، قدرت‌ها را با هر میزان فاصله فیزیکی در مجاورت بی‌سابقه هم قرار می‌دهد و پتانسیل تهدید را بالا می‌برد، بنابراین، ساختارهای سیاسی فیزیکی موجود را به مبارزه می‌طلبد. دلایل سیاسی بیانگر آن است که منافع آموزش جهانی در راستای کمک به فهم رابطه میان حکومت‌هاست و شامل سیاست‌های خارجی، امنیت ملی، همکاری تکنولوژیکی، صلح و فهم متقابل، هویت ملی و هویت منطقه‌ای است. در جهان امروز آموزش، بعُد چهارم سیاست خارجی است (نایت، ۲۰۰٤) و همکاری آموزشی به‌منزله نوعی سرمایه‌گذاری برای آینده روابط دیپلماتیک میان ملت‌ها محسوب می‌شود. ازآنجاکه اغلب نخبگان سیاسی از میان دانشگاهیان برگزیده می‌شوند، گسترش اعطای بورس‌های بین‌المللی و پذیرش دانشجویان خارجی به‌منزله نوعی معرفی فرهنگ و جامعه خود به رهبران سیاسی و مدیران ارشد آینده کشورهای جهان است. همچنین روابط دانشگاهی می‌تواند موجب استحکام روابط سیاسی و اقتصادی میان دولت‌ها شود بخصوص در شرایطی که روابط سیاسی و دیپلماتیک رسمی چندان مستحکم نیست، روابط دانشگاهی راهی برای

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

تداوم و حفظ روابط و تعدیل کردن خصومت‌هاست (دِویت[1]، ۲۰۰۲: ۸۶).

پنجمین عامل الگوی حاصل از این پژوهش، جهانی‌شدن مدیریت نظام دانشگاهی متشکل از پنج مقوله تنوع مدیریت، ساختار و کارکردهای نوین مدیریتی، فرهنگ عملکرد، تربیت نیروی انسانی، استفاده بهینه از تجارب بین‌الملل است که با نتایج ویلیامز (۲۰۰۵)؛ آلتبک و نایت (۲۰۰۷)؛ ویلیس و ساتُشی و جرمی (۲۰۰۸)؛ جونز و کیلیک (۲۰۰۸)؛ های، (۲۰۰۲)؛ نیلسون، (۲۰۰۳)؛ جی ینگ، (۲۰۰۹)؛ علی و طاهر (۲۰۰۹)؛ اچِوریا (۲۰۰۹)؛ ولدان و همکاران (۲۰۱۰)؛ آل اِبری (۲۰۱۱)؛ لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱)؛ لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱)؛ بابیل و کاراباجال (۲۰۱۱)؛ شانگ وینگ (۲۰۱۲)؛ وُرک و موگان (۲۰۱۳) هم‌راستا می‌باشد. در مواجه با پدیده جهانی‌شدن، مدیریت سازمان‌ها نیز خواسته یا ناخواسته دستخوش تحولاتی گردیده است. در این وضعیت مدیریت سازمان‌های مختلف ازجمله سازمان‌های آموزشی باید از پیله درون کشوری خارج شوند و به جهانی فراتر از مرزهای ملی نظر داشته باشند. درواقع اگر این سیستم بخواهد به‌عنوان ابزاری کارآمد عمل نماید و توسعه و رشد جامعه را تحقق بخشد، باید در برخورد با این پدیده متناسب و هوشمندانه عمل نماید.

با توجه به اوصاف ذکرشده، وظیفه و نقش مدیران دانشگاه‌ها در عصر جهانی‌شدن بسیار خطیر و دشوار گردیده است. برای حل مسائل پیچیده ناشی از جهانی‌شدن مدیران باید به دانش پیچیدگی و آشوبناکی مجهز گردند و واجد توانمندی‌ها و ظرفیت‌های جدیدی بشوند. سیستم‌های آموزشی ازجمله دانشگاه‌ها باید به معماری مجدد ساختارها و فرایندهای خود بر اساس روابط جهانی اقدام کنند و طرحی تازه برای این دوران بیندیشند. مدیران دانشگاه‌ها باید ضمن پاسخگویی به نیازهای محلی و منطقه‌ای و ملی، به الزامات جهانی و بین‌المللی نیز پاسخ دهند. آنان باید در عرصه جهانی‌شدن صرفاً تحت تأثیر نیروهای آموزشی دیگر کشورها قرار نگیرند بلکه خود بتوانند بر آموزش دیگر کشورها اثر بگذارند و این تعامل و اثرگذاری متقابل را در جهت اهداف نهایی خودتنظیم نمایند (کوپر[2]، ۱۹۹۸). همچنین تربیت نیروی انسانی موجه در تمام سطوح، ایجاد ساختار اداری چابک با استانداردهای جهانی، آموزش برای درک جهانی از رفتار دانشگاهی، اعمال روش‌های امتحان شده به‌منظور جذب نیروهای جهانی و همکاری حداکثری بین‌المللی در چارچوب اهداف نظام دانشگاهی از موارد راهبرد اجرایی برای جهانی‌شدن دانشگاه‌ها است.

آخرین عامل، جهانی‌شدن علمی نظام دانشگاهی است که دارای مقوله‌های همکاری‌های علمی بین‌المللی، اجتماع علمی جهانی، افزایش سرعت توسعه علمی، شکل‌گیری تفکر جهانی، رشد اجتماعی دانشگاهیان است که این نتیجه

[1].De Wit
[2].Cooper

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

با برخی از نتایج پژوهش‌های ویلیامز (۲۰۰۵)؛ آلتبک و نایت (۲۰۰۷)؛ ویلیس و ساتُشی و جرمی (۲۰۰۸)؛ جونز و کیلیک (۲۰۰۸)؛ های (۲۰۰۲)؛ نیلسون (۲۰۰۳)؛ جی ینگ، (۲۰۰۹)؛ علی و طاهر (۲۰۰۹)؛ ولدان و همکاران (۲۰۱۰)؛ آل اِبری (۲۰۱۱)؛ لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱)؛ لوپز و کامبوتو (۲۰۱۱)؛ بابیل و کاراباجال (۲۰۱۱)؛ آکانی (۲۰۱۲)؛ استیونز (۲۰۱۲)؛ شانگ وینگ (۲۰۱۲)؛ وُرِک و موگان (۲۰۱۳) هم‌راستا می‌باشد. در عصر انفجار دانش دیگر نمی‌توان با روش‌ها و نگرش‌های سنتی و جاافتاده‌ی مرسوم در بازار جهانی علم رقابت کرد و از کاروان معرفت عقب نماند. تولید دانش و تربیت نیروی انسانی مولد، خلاق و توانا مستلزم رویکردهای نوین به آموزش عالی در بستر جهانِ جهانی شده[1] کنونی است، رویکردی که اولاً پیوند و عجین شدگی علم و فن‌آوری‌های ارتباطی و آموزشی نو و ثانیاً امکانات و درعین‌حال الزامات نهادی و ساختاری جدید به وجود آمده در جهان را در نظر بگیرد. یکی از این الزامات، مشارکت دانشگاهیان و پژوهشگران در سطوح بین‌المللی است.

برای افزایش بروندادهای دانشگاه‌ها، ناگزیر باید هم عوامل درونی نظام دانشگاهی اصلاح و بهبود یابد و هم امکان ارتباط با جهان علم و دانش را برای مشارکت دانشگاهیان در آن فراهم ساخت. برای فراهم ساختن چنین هدفی، نظام دانشگاهی باید بر مشکلات ارتباطات دانشگاهی در سطوح مختلف بین فردی، بین سازمانی، ملی و بین‌المللی فائق آید چراکه بازده علمی دانشگاهیان به میزان ارتباطات آن‌ها بستگی دارد؛ و برای گسترش ارتباطات علمی بین‌المللی با اتخاذ سیاست‌ها و خط‌مشی‌های متناسب با وضع کنونی جهان و نیازهای کشور به تغییر نگرش از اقتباس و اخذ دانش و سیاست‌گذاری بر مبنای ارتقای مشارکت علمی و پژوهش‌های مشارکتی با مشارکت پژوهشگران خارجی درروند جهانی تولید علم توجه نمود و به انواع مبادلات دانشگاهی مانند مبادله دانشجو، توسعه بازارها و موقعیت‌های مبادله کالاهای علمی و فکری، افزایش معاهدات همکاری دانشگاهی بین‌المللی در زمینه آموزش‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت، برگزاری دوره‌های آموزش و پژوهش مشترک بین‌المللی پرداخت. درنهایت همان‌طور که لازمه توسعه و گسترش صادرات کالاهای اقتصادی، فراهم و مساعد بودن زمینه و ساختار حقوقی خاص است. تجارب علمی و گسترش مبادلات دانشگاهی نیز مستلزم تحولاتی در زمینه مقررات مربوط به روابط خارجی دانشگاه‌ها و دانشگاهیان است. در این زمینه باید شرایطی فراهم کرد تا هم پژوهشگران و استادان خارجی بتوانند با سهولت بیش‌تر با همکاران ایرانی خود مراوده داشته باشند و هم‌دانشگاهیان ایران بتوانند با آن‌ها رفت‌وآمد و دادوستد علمی کنند.

[1].Globalized World

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

منابع

- جعفری، سکینه؛ امین‌بیدختی، علی‌اکبر و محمدی، مهدی (۱۳۹۷). ارائه چارچوب جهانی‌شدن در نظام آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت بر آموزش انتظامی، ۱۱(٤۲)، ٤٤۰۱۲.
- جعفری، سکینه (۱۳۹۸). شناسایی و روا سنجی مؤلفه‌های تربیت شهروند جهانی ازنظر صاحب‌نظران. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۱۱(۲)، ۱۷٤-۱۵۳.
- صدوقی، مجید (۱۳۸۷). معیارهای ویژه ارزیابی پژوهش کیفی. فصلنامه روش‌شناسی علوم انسانی، ۱٤(٥٦)، ۷۲-٥٥.
- محمودی، الهه (۱۳۹۸). جهانی‌شدن اقتصاد و تأثیر آن بر تورم در کشورهای درحال‌توسعه. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۷(۱)، ٦٤-٤۷.
- فاضلی، نعمت ا... (۱۳۸٦). جهانی‌شدن و آموزش عالی، نگاهی به روند جهانی در تحولات آموزش عالی و وضعیت آموزش عالی در ایران. فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۱(۲٥)، ٤۱-۱.
- کریمی، صدیقه و نصر، احمدرضا (۱۳۹۲). روش‌های تجزیه‌وتحلیل داده‌های مصاحبه. مجله عیار پژوهش در علوم انسانی، ٤(۱)، ۹٤-۷۱.
- Abdul Razak, M. A. (2011). Globalization and its impact on education and culture. *World Journal of Islamic history and civilization*, 1(1), 59-69.
- Aberiox, D. (2001). *Athabasca University: change management in a non traditional university setting; in leadership for 21st century learning (latchem & Hanna)*. London: Kogan, 157 -165.
- Akani, C. (2012). The effect of globalization on Nigeria education, global advanced research. *Journal of social science*, 1(5), 92 -100.
- Al'Abri, Kh. (2009). The impact of globalization on education policy of developing countries: Oman as an example. *Literacy information and computer education Journal (LICEJ)*, 2(4), 491-502.
- Ali, S. & Tahir, M. S. (2009). Reforming education in Pakistan – tracing global links. *Journal of Research and Reflections in Education*, 3(15), 1-16.
- Altbach, Ph. G. & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11, 289-305.
- Bassett, R. M. (2006). *The WTO and the university globalization, gats and American higher education Rutledge*. New York & London.
- Boubsil, O. & Carabajal, K. (2011). Implications of globalization for distance education in the United States. *Journal of Distance Education*, 25(1), 699-712.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

- Berberoglu, B. (Ed.). (2016). *Beyond the global capitalist crisis: The world economy in transition*. Routledge.
- Cooper, P. J. (1998). *Public administration for 21 century*. Fort Worth: harcourt brace.
- De wit, H. (2002). *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe and the United States*. Amsterdam: European association for international education.
- Delanty, G. (2002). The governance of universities: what is the role of the university in the knowledge society? *Canadian journal of sociology*, 27(2), 185-98.
- Dlong, A. & Lizzor, D. (1999). *Changing higher education curricula for a global and world*. Higher education in Europe multi-cultural, 1.
- Ead, H. A. (2019). Globalization in higher education in Egypt in a historical context. *Research in Globalization*, *1*, 100003.
- Golam, S. (2002). *Globalization and the University Responsibilities*, IAUP Sydney.
- Haigh, M. (2002). Internationalization of the curriculum: designing inclusive education for a small world. *Journal of geography in higher education*, 26(1), 49-66.
- Hall, R. H. (2009). *Organizations structures, processes and outcomes, copy right by Pearson education*, Inc. Upper Saddle River, New Jersey.
- Hromcová, J. & Agnese, P. (2019). Globalization, welfare, and the attitudes toward higher education. *Economic Modelling*, *81*, 503-517.
- Ji Yeung, J. (2009). *Analysis of the relationship between internationalization and the quality of higher education.* A dissertation submitted faculty of the graduate school of the University of Minnesota.
- Jacob, W. J. & Gokbel, V. (2018). Global higher education learning outcomes and financial trends: Comparative and innovative approaches. *International Journal of Educational Development*, *58*, 5-17.
- Johnston, J. & Edelstein, R. (2003). *Beyond border: Profiles in international education*, Washington, DC: association of American colleges and American assembly of collegiate.
- Jones, P. W. (1998). Globalization and internationalism: democratic prospects for world education. *Comparative Education*, 34(2), 134-155.
- Kallen, D. (1991). *Academic exchange in Europe: towards a new era of cooperation in the open door*. Bucharest, Romania: CEPES/UNESCO.
- Knight, J. & De Wit, H. (Eds.), (1997). *Internationalization of higher education in Asia and pacific countries, Amsterdam.* European association for international education.
- Lee, H. C. (2001). *Universities going with the 21st Century*. Seoul: Minimum Publisher.
- Lewellen, T. (2010). *The anthropology of globalization: cultural anthropology enters the 12st century*. Jaipur: Rawat.
- Lopez, V. & Kambutu, J. (2011). Multicultural education within the era of internalization and globalization. *Multicultural perspectives*, 13(1), 3-4.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]

- Nilsson, B. (2003). Internationalization at home from a Swedish perspective: the case of Malmo. *Journal of studies in international education, 7*(1), 27-40.
- Rizvi, F. & Lingard, B. (2010). *Globalizing education policy*. New York: Routledge.
- Robertson, S. Novelli, M. Dale, R. Tikly, L. Dachi, H. & Ndebela, A. (2007). *Globalisation, education and development: ideas, actors and dynamics.* London: DfID.
- Schaeffer, R. K. (2003). *Understanding globalization: the social consequences of political, economic, and environmental change*. Lanham, md: rowman & littlefield.
- Shields, R. (2019). The sustainability of international higher education: Student mobility and global climate change. *Journal of cleaner production, 217*, 594-602.
- Shun Wing, N. G. (2012). Rethinking the mission of internationalization of higher education in the asia-pacific region. *Journal of Comparative and International Education,* 42(3), 439-459.
- Smith, A. P. (1990). *Towards a global culture. In featherstone (Ed), global culture:* nationalism. Globalization and modernity, Sage: London.
- Stevens, V. H. (2012). *Students' perceptions on issues related to globalization at a four-year community college in Florida*. A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Ph.D. In curriculum and instruction department of adult career and higher education College of Education University of South Florida.
- Torres, C. A. & Morrow, R. A. (2000). *The state, globalization, and educational policy'*, in Burbeles and Torres (Eds).
- Vaira, M. (2004). Globalization and higher education organizational change: a framework for analysis, higher education. *Literacy Information and Computer Education Journal,* 48, 483–510.
- Warwick, Ph. & Moogan, Y. J. (2013). A comparative study of perceptions of internationalization strategies in UK Universities. *Journal of Comparative and International Education,* 43(1), 102-123.
- Weldon, P. A. Rexhepi, J. Chang, Ch. Jones, L. Layton, L. A. Liu, A. McKibben, S. Misiaszek, G. Olmos, L. Quon, A. & Torres, A. C. (2010). Globalization and higher education in southern California: views from the professoriate. *Journal of comparative and international education,* 41(1), 5-24.
- Willis, D. B. Satoshi, Y. & Jeremy, R. (2008). Frontiers of education: Japan as "global model" or "nation at risk? *International review of education,* 54, 493-515.
- Zhan, Yu. (2010). *Impact of international foundations on the internationalization of Chinese research universities.* A case study of Peking University and the Nippon foundation group, Columbia University.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1398.11.2.6.8]